

Tıbbi yazılarda Türkçe kullanımı ve sıkça yapılan hatalar

Usage of Turkish language in medical literature and frequent errors

Cengiz Yakıncı, Özgü Suna Celiloğlu, Belgin Aksu*

İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Malatya, Türkiye

*Türk Dil Kurumu - Türk Dili Uzmanı

Özet

Dil, düşüncelerin, bilimsel birikimlerin, şiir ve yazın alanındaki ürünlerin kuşaktan kuşağa aktarılmasını sağlayan bir araçtır. Yabancı kökenli kelime ve terimlere karşılıklar belirleme işi ise ilk olarak Cumhuriyet Döneminde başlamıştır. Çağını aşan bir eğitim anlayışına sahip olan Mustafa Kemal Atatürk, bilim dili olarak kullanılan Farsça ve Arapça yerine Türkçeyi öne çıkararak dilimizi bağımsızlığına kavuşturmuştur. İçinde bulunduğumuz bilgi çağında, toplumların var olan verileri kullanabilmeleri ve bilimsel gerçeklerin toplumdaki her bireye ulaşabilmesi için ulusal dilinin geliştirilmesi ve desteklenmesi gerekmektedir. Tıbbi yazılarda genellikle karşılaşılan, Türkçemize uygun olmayan durumlar şu şekilde sınıflandırılmıştır: Türkçesi varken kullanılmayan terimler ve kelimeler, Türkçe terim türetme yollarının kullanılmaması, çeviri hataları, yazım kurallarına uygun olmayan durumlar, yazılışı benzer olup farklı anlama gelen kelimeler. Türkçe terimlerin yüksek öğretimde, uzmanlık tezlerinde ve yayınlarda kullanılması, Türkçe dilbilgisi kurallarına uygun bir kullanım sergilenmesi, dilimizin bilim dili olabilmesi ve zenginliğini yitmemesi açısından çok önemlidir, öncülük ve örnek teşkil edilmesi gerekmektedir (*Türk Ped Arş 2011; 46: 186-90*)

Anahtar sözcükler: Dil, tıbbi yazı, Türkçe

Summary

Language is an instrument for handing down the thoughts, scientific acquirements, poetic and literary products. The initial efforts for determining suitable Turkish counterparts against foreign words and terms have began during the Republican Era. Mustafa Kemal Atatürk, with an educational vision beyond his epoch, has promoted Turkish language as a scientific language instead of Persian and Arabic languages thus conquered our language's independence. In the information age which we are living today, the communities should improve and support their national language of science in order to perform the existing data and to establish every individual to reach the scientific evaluations. The frequently-encountered cases in medical literature that are unappropriate for Turkish language are classified as follows: the foreign terms and words used in spite of an existing Turkish counterpart, ignoring methods for derivation of Turkish terms, translation mistakes, faults in spelling, words denoting different meanings with similar way of writings. The usage of Turkish terms within the academic level, thesis of proficiency and literary products and maintaining writing skills suitable for the Turkish language spelling rules are important for our language to become a scientific language, and pioneering and becoming a precedent efforts are required (*Turk Arch Ped 2011; 46: 186-90*)

Key words: Turkish, medical literature, language

Giriş

Dil; düşüncelerin, bilimsel birikimlerin, şiir ve yazın alanındaki ürünlerin kuşaktan kuşağa aktarılmasını sağlayan bir araçtır. Toplumlar, ancak dilleri ve kültürlerinin varlığında üretebilir ve insanlığa katkıda bulunabilirler (1). Ulusu ulus yapan ortak çizgi dil sayesinde korunur (2). İnsan hangi dili konuşuyorsa en iyi o dilde düşünür ve en iyi o dilde kendini ifade eder (3). Hasta

hekimini anlayamadığı zaman güvenini yitirmekte, tıp biliminden uzaklaşmakta hastalığını tedavi ettirmek için kendi dilinden anlayan, dilini anladığı insanlara başvurmaktadır (4). Yaşayan dünya dilleri arasında en eski yazılı verilere sahip dilin Türkçe olduğunu kanıtlayan veriler vardır (5).

Türk tarihinde Türkçe bilim dili olarak ilk defa hekimlik alanında kullanılmıştır (6). Bu durumda hastalıktan korunma ve hasta bakımı için başvuru kaynağının ana dilde olması zorunluluğu rol oynamıştır (7). Yabancı kökenli kelime ve terimlere

karşılıklar belirleme işi ise ilk olarak Cumhuriyet Döneminde başlamıştır (8). Çağını aşan bir eğitim anlayışına sahip olan Mustafa Kemal Atatürk, bilim dili olarak kullanılan Farsça ve Arapça yerine Türkçeyi öne çıkararak dilimizi bağımsızlığına kavuşturmuştur (9). Artı, eksi, çarpı, bölü, çarpma, bölme, eğri, doğru, üçgen, dörtgen, açı, açıortay, üçgenin iç açıları toplamı gibi geometri terimlerini Türkçe kök ve eklerle kendi türetip, Türkçeye yüz yirmi dokuz yeni sözcük kazandırmıştır (10,11).

Terimler bilim, sanat, meslek dalıyla veya bir konu ile ilgili özel ve belirli bir kavramı karşılayan kelimelerdir. Terimler aynı zamanda doğal dilin sözcükleridir. Terim olmakla bir sözcüğün doğal dilin sıradan bir sözcüğü olma özelliği kaybolmaz (12). İçinde bulunduğumuz bilgi çağında, toplumların var olan verileri kullanabilmeleri ve bilimsel gerçeklerin toplumdaki her bireye ulaşabilmesi için ulusal bilim dilinin geliştirilmesi ve desteklenmesi gerekmektedir (13).

Dilimizin bilim dili olabilmesi ve zenginliğini yitirmemesi için, Türkçe terimlerin yayınlarda kullanımının önemini vurgulamak, sıkça yapılan hataları ve yapılmaması için dikkat edilmesi gereken konuları belirtmek amacıyla bu derlemeyi düzenledik.

Tıbbi yazılarda genellikle karşılaşılan, Türkçemize uygun olmayan durumlar aşağıda tartışılmıştır (Tablo 1).

1-Türkçesi varken kullanılmayan terimler ve kelimeler

Türkçesi varken Türkçeleştirilmemiş terim ve kelimelerin yazılarda kullanımı sıklıkla karşılaşılan bir durumdur.

Kullanım alışkanlıkları nedeniyle Türkçe karşılıkları olduğu hâlde yabancı dildeki söylemleri ile sıkça kullanılan kelimeler Tablo 2’de örneklendirilmiştir. Türk Pediatri Arşivi Dergisi’nde ‘Türkçesi Varken’ başlığı altında vurgulanmış olan bazı kelimeler şunlardır: primer-birincil, sekonder-ikincil, santal-merkezi, spontane-kendiliğinden, vaka-olgu, (vaka:olay, vakia:olgu) faktör-etmen, lokal-yerel, parametre-değişken, metot-yöntem, kriter-ölçüt (14).

Prof. Dr. Haluk Yavuz’un (15) yapmış olduğu bir çalışmada 2006 yılında yayımlanan XIV. Ulusal Alerji ve Klinik İmmünoloji Kongresi kitabındaki 50 adet konuşma metni ve 115 adet posterin, başlıkları ile giriş ve amaç bölümleri Türkçe kullanımı açısından incelenmiş. Toplam 5160 kelimedenden %32’si (1698 adet kelime) yabancı, bu yabancı kelimelerin ise %46’sı (793 adet kelime) Türkçe kelime karşılıkları kolayca bulunabilen kelimeler olarak belirlenmiştir.

2-Türkçe terim türetme yollarının kullanılmaması

Türkçe eklemeli bir dildir, eklerin üst üste gelmesi Türk dilinin ve genellikle sondan eklemeli dillerin en büyük özelliğidir (16). Yapısı açık, anlaşılır, kurallıdır. Yüz yetmiş kadar terim türetmeye uygun eki vardır (15). Bu özelliği ile iki milyona yakın yeni kelime ve terim türetilbileceği düşünülmektedir (17). Böylesine zengin bir altyapısı bulunmasına karşın yabancı dil-

deki eklendirilme biçimine göre eklendirilen ve Türk dili yapısına uygun olmayan kelimeler vardır.

Ön ekler: Türkçe kelimelerde “prefix” yapısı olarak isimlendirilen ön ek alma durumu yoktur, ekler kelimenin sonuna gelir (18).

‘anti-’ ön eki: Antialerjik-alerjiöner, antipiretik-ateşdüşürür, antiseptik-mikropkırın, antiproliferatif-çoğalmönler, antikoagulan-pıhtıöner kelimeleri, antidiyabetik-şekerdüşürür, antiemetik-kusmaceser Türkçe terim türetme yolları kullanılarak karşılıkları bulunulabilen kelimeler olup terimler kılavuzları yardımı ile yeni terimler türetilir.

‘pre-’ ve ‘post-’ ön ekleri: Türk dili kullanım kurallarına uygun olmayan şekilde kullanılabilir. “pre-” ön eki için Türkçe’de “ilk”ve“ön, önce” sözcüklerini kullanabiliriz (19). Prenöbet-nöbet öncesi, postnöbet-nöbet sonrası, preoperatif-operasyon öncesi şeklinde kullanım Türk diline daha uygun bir kullanım şekli olacaktır.

Son ekler:

Türkçede “suffix” yapısı olarak adlandırılan son ek alma durumu vardır. Ancak bazen yabancı ekler Türkçeleştirilmiş kelimelerin sonunda da kullanılabilir.

-sit son eki: -sit son eki ile kullanılan kelimeler -kırın kelimesi ile karşılanabilir. Bakterisit-bakterikırın, tenyasit-tenyakırın, insektisit-böcek-kırın örneklerinde olduğu gibi.

-metre: -metre sözcüğüne karşılık olarak ölçer kelimesi kullanılabilir. Kalorimetre-ısıölçer, termometre- sıcaklıkölçer örneklerinde olduğu gibi.

-en son eki: Arapça zarf yapan bir ektir. “Hariç” kelimesinden türetilmiş olan “haricen” kelimesi bu nedenle Türkçeye uygun bir kelime olmayıp “haricen” yerine “dışarıdan” kelimesinin kullanılması daha uygundur (18). Örnek olarak krem ve los-

Tablo 2. Türkçesi varken Türkçeleştirilmemiş terim ve kelimeler

KULLANILAN	TÜRKÇESİ
adolesan	ergen
agregasyon	kümellenme
agreve etmek	şiddetlendirmek
aksidental	rastlantısal
demarkasyon	sınır
direkt	doğrudan
diüretik	idrar söker
dominant	baskın
emboli	damar tıkanıklığı
etik	ahlak
frekans	sıklık
hipertansiyon	yüksek kan basıncı
kronik	süreğen
manuel	elle işletilen
prematüre	erken doğan
progresif	ilerleyici
prospektüs	tanıtım
terapi	tedavi
baypas	köprüleme
stent	kafes

Tablo 1. Tıbbi yazılarda karşılaşılan, Türkçemize uygun olmayan durumlar

1. Türkçesi varken kullanılmayan terimler ve kelimeler
2. Türkçe terim türetme yollarının kullanılmaması
3. Çeviri hataları
4. Yazım kurallarına uygun olmayan durumlar
5. Yazılışı benzer olup farklı anlama gelen kelimeler

yonlarda kullanım bölümünde 'haricen kullanılır' şeklinde belirtmek yerine 'dışarıdan kullanılır' şeklinde bir ifade daha uygun olacaktır. Dış üreme sistemi muayenesinde 'haricen kız, haricen erkek' şeklinde belirtmek yerine 'kız dış görünümünde, erkek dış görünümünde' şeklinde belirtilebilir. Tablo 3'te Türkçe terim türetme yollarının kullanımı ile düzenlenmiş kelimelere örnekler verilmiştir.

3- Çeviri hataları

Bilimsel gelişmelerle uluslararası nitelik kazanmış ve henüz Türkçe karşılıklarının bulunması mümkün olmamış sözcüklerin dilimizde yaygın olarak kullanılanları okudukları gibi yazılmaktadır. Bir diğer deyişle Türkçe fonetik bir dildir, yazıldığı gibi okunur ve okunduğu gibi yazılır. Etyoloji-etiyoloji sözcüğünde olduğu gibi dilimizde özel okunuşlu harf öbekleri (ör. İngilizcede ei, ae, ie, ch, tsch, tz) bulunmaz, harfler tek tek okunur (20).

İnterferon, serum, influenza, vitamin, globülin kelimeleri ve hatta terim kelimesi bile Latince 'terminus' sözcüğünden gelmektedir. Diller arasındaki sözcük ve kavram alışverişinin önüne geçilemez, önemli olan yabancı dillerden alınan kelimelerin mümkün olduğunca Türkçeleştirilmesidir (21).

'Erken çocukluk, geç çocukluk' şeklinde ifadeler Türkçede yer almaz. Eğer İngilizcedeki 'early childhood, late childhood' kelimelerinin karşılığı olarak kullanılıyorsa, hatalı tercüme ediliyor demektir. 'küçük çocuklarda, büyük çocuklarda' şeklinde tercüme etmek Türkçemize daha uygun bir kullanım olacaktır (15). Prof. Dr. Olcay Neyzi'nin (22) düzenleyicisi olduğu 2009 basımlı Pediatri isimli kitabın 'çocukluk dönemleri' başlığı altındaki bölümde erken çocukluk, geç çocukluk şeklinde tanımlar bulunmamaktadır.

Türkçe kelimeler 'b' ve 'd' harfleriyle bitmez; corticosteroid-kortikosteroid, thyroid-tiroit, lipid-lipit, nucleotide-nükleotit, metod-metot, etüd-etüt, standard-standart, lobe-lop, miyokard-miyokart şeklinde yazılmalıdır (18)

Türkçeye çevrilen kelimelerde '-i,-a' veya '-i,-e' gibi iki sesli harf arasına Türkçe okunuşa göre yazılıştı kaynaştırma harfi

olan '-y' sessizi kullanılır. Kardiak-kardiyak, anjiyografi-anjiyografi, kranial-kraniyal, psikiatri-psikiyatri, diabet-diyabet, pediatri-pediyatri, laboratuvar-laboratuvar, ürolitiazis-ürolitiyazis, idiyopatik-idiyopatik, diastol-diyastol, psoriasis-psöriyazis sözcüklerinde olduğu gibi.

Türkçe yazım kılavuzuna göre sözcükler 'py-, my-' vs. gibi harf bileşimleri ile başlamaz. Bu harfler ait oldukları dillerde yarı sesli olmalarına karşın, Türkçede ünsüz harflerdendir. Araya bir 'i' harfi konarak okundukları şekilde yazılmaları da sağlanır. Piyelografi, miyelografi gibi. Latince asıllarına sadık kalınacaksa durum farklıdır: 'multiple myeloma', 'myasthenia' gibi yazılır ve tercihen eğik harflerle yazılır.

Yabancı kökenli sözcük kullanma alışkanlığı, konstriksiyon (daralma) yerine konstrüksiyon (oluşum), striktür (daralma) yerine strüktür (yapı), fötal (fetüse ait) yerine fatal (ölümcül) sözcüklerinde olduğu gibi çoğu kez yanlış yazılımlara da neden olabilmektedir.

Yazılarda sıklıkla karşılaşılan yanlış kullanılan bazı kelimeler ise şunlardır: Abse-apse, tetanoz-tetanos, dekompanze-dekompanse, gangren-kangren, gradient-gradyan, kataterizasyon-kateterizasyon, kontraendikasyon-kontrendikasyon, prematür-prematüre, antiasit-antisit, zigzag-zikzak şeklinde yazılmaktadır (23).

Tıbbi bir muayene yöntemi olan akciğerleri incelemeye kullanılan vocal fremitus yönteminde hasta genzinden gelen bir 'n' sesi çıkaracak basit bir sözcüğü yinelerken hekim ellerini hastanın sırtına koyar ve elleri ile titreşimi hissederek gerekli değerlendirmeyi yapar. Fransızcada bu muayene için 40-41 kelimeleri söylenir. İngilizcede ise 10-11 kelimeleri tercih edilir. Bizde ise hastalara 40-41 kelimeleri söylenmektedir. Türkçede genzinden gelen 'n' sesini çıkaracak binlerce sözcük olduğu hâlde işin kolayını sözcüğün Fransızcasını çevirerek çözümlenmişiz (24). Yapılmış olan bu geçici çözüm maalesef amacına uygun olmayan bir muayene yöntemi ile bizi karşı karşıya bırakmıştır.

Sıkça kullanılan bir kelime olan 'maruziyet' kelimesi ise Arapça bir kelime olan maruz kelimesinden 'maruz kalmak' anlamında türetilerek kullanılmaktadır. Ancak ne Türkçede ne de Arapçada maruziyet diye bir kelime bulunmamaktadır (23).

4- Yazım kurallarına uygun olmayan durumlar a)İsim tamlamalarına uygun olmayan kelime dizilimi

Türkçe kullanılan bazı tamlamalar yabancı dilden doğrudan çevrilip kullanılmaktadır, ör. 'Sinüzitten sorumlu bakteriyel etkenler %60 hastada gözlenir' şeklinde değil 'Sinüzitten sorumlu bakteriyel etkenler hastaların %60'ında gözlenir' şeklinde belirtili isim tamlamasını oluşturan kelimelerin sıralaması değiştirilmeden kullanılır ise Türkçeye daha uygun bir kullanım olacaktır.

Vitamin adları konusunda da bu şekilde bir yanlış kullanım söz konusu olabilmektedir, ör. vitamin C, vitamin D biçiminde kullanılmaktadır, hatta C vit, D vit şeklinde bir kullanım bile vardır. Tamlamayı oluşturan kelimelerin uyumu dikkate alınırca C vitamini, D vitamini şeklinde kullanım daha doğru bir kullanım şekli olacaktır (18).

Radyoloji raporu başlıklarında, "İVP tetkik", "BT tetkik" şeklinde ifadeler kullanılarak yapılan tamlama hataları bulunmaktadır. Oysa ki "İVP tetkiki", "BT tetkiki" şeklinde tamlama eklerinin eksiksiz kullanımı uygun olanıdır (25).

Tablo 3. Türkçe terim türetme yollarının kullanımıyla düzenlenmiş kelimelere örnekler

KULLANILAN	TÜRKÇESİ
antialerjik	alerjiönler
antipiretik	ateşdüşürür
antiseptik	mikropkırın
antiproliferatif	çoğalmönler
antikoagülan	pıhtıönler
prenöbet	nöbet öncesi
postnöbet	nöbet sonrası
preoperatif	operasyon öncesi
bakterisit	bakterikırın
tenyasit	tenyakırın
insektisit	böcek kırın
kalorimetre	ısıölçer
termometre	sıcaklıkölçer
haricen	dışarıdan
afebril	ateşsiz

Aynı şekilde Fransızcadan aktarılan isim tamlamaları da Türkçe söz dizinine uyarlanmalıdır, ör. colic renal-böbrek kolığı, tuşe rectal-rektal tuşe şeklinde düzenlenmelidir. Bu tür kelimelerin kullanım zorunluluğu varsa esas isimlerine sadık kalınarak eğik harfler ile tırnak işareti ile yazılabilir, ör. *in situ*, *in vivo* gibi (20).

b) Mikrobiyoloji ve parazitolojide etken isimleri

Mikrobiyolojide etkenler yalnızca tür adını içeriyor, cins adını içermiyorsa Latince ismine göre ve eğik yazı ile yazılır, ör. '*Staphylococcus*'. *Taksonamik* sınıflandırmada kullanılan şekilde ise; tür adı *Staphylococcus*, cins adı ise 'aureus'tur. Tür adı büyük harfle yazılırken, cins adı küçük harfle yazılır. Yalnızca etken türü belirtilecek ise ilk harfi küçük harf ile yazılacak şekilde Türkçesi yazılır. Enterokok, streptokok, stafilokok örneklerinde olduğu gibi.

c) Düzeltme işaretleri

Düzeltilme işaretleri yazılışı aynı anlamı farklı kelimeleri ayırmak için kullanılır, kullanılmadığı takdirde anlam kargaşası yaratmayan kelimelerde kullanılmayabilir. Hal, adet kelimeleri bu duruma verilebilecek en güzel örneklerdir. 'Halden alınan sebzelerde enfeksiyon olasılığı nedeniyle sebzelerin yıkanması dikkatli yapılmalıdır.' cümlesinde geçen hal kelimesi sebze hali anlamında olduğundan düzeltme işareti kullanılmadan, 'Hastanın hâlinde çok haberdar olunamayabilir' cümlesinde ise hâl kelimesi durum anlamında kullanıldığından düzeltme işareti kullanılmalıdır. Daha önce kullanılmış olan düzeltme işaretlerinin bazıları anlam kargaşası yaratmadığından artık kullanılmamaktadır. İlaç, lazer, ahlak, cerrahi, tıbbi ve adli kelimeleri artık düzeltme işareti olmadan kullanılmaktadır.

d) Kısaltmalar

Kısaltmalar İngilizce yerine Türkçe kelimelerin baş harfleri kullanılarak yapılmalıdır, CT (computerized tomography) BT (bilgisayarlı tomografi) şeklinde Türkçe yazılımının baş harfleri kullanılarak kısaltılmalıdır.

Sık kullandığımız bir kelime olan örneğin kelimesi 'örn.' şeklinde değil 'ör.' şeklinde, 've benzeri' kelimesi ise 'v.b.' şeklinde değil 'vb.' şeklinde kısaltılmalıdır. Aynı şekilde gram kelimesinin kısaltılışı 'gr.' şeklinde değil 'g' şeklinde olmalıdır. Kısaltmalarla ilgili karışıklıklarda TDK kuralları göz önüne alınarak düzenlenmeler yapılabilir (26).

Büyük harflerle yapılan kısaltmalara getirilen ekler kısaltmayı içeren harflerin okunuşuna göre getirilmelidir. AEİ'tan (antiepileptik ilaçtan) şeklinde kullanım yanlış bir kullanım şekli olup AEİ'den şeklinde yazılmalıdır.

Küçük harf ile yapılan kısaltmalarda ise ekler kelimenin kısaltılmamış hâlinin okunuşuna göre şekillendirilir. 'Doğum ağırlığı 1000 g'den düşük bebeklerde' şeklinde değil, 'Doğum ağırlığı 1000 g'dan düşük bebeklerde' şeklinde eklendirilmektedir.

e) Ondalık sayılar

Türkçede ondalık sayılar nokta ile değil virgül kullanılarak yazılır, ör. 'serum potasyum değeri 3.5 saptanmıştır' şeklinde değil 'serum potasyum değeri 3,5 saptanmıştır' şeklinde virgül işareti kullanılmalıdır (27).

f) Birleşik Kelimeler

Yazım kılavuzunun birleşik kelimeler bölümünde üçüncü maddede yer alan bilgi; 'Kelimelerden her ikisi veya ikincisi, birleşme sırasında benzetme yoluyla anlam değişmesine uğradığında bu tür birleşik kelimeler bitişik yazılır' şeklindedir (28).

Belirtisiz ad tamlaması yapısında olan birleşik kelimeler bitişik yazılmalıdır; aslanağzı, kuşburnu, yavruağzı, bülbülyu-

vası örneklerinde olduğu gibi aynı şekilde japonbayrağı, tahta-papuç, eklemfarezi, omuriliksoğanı, belsoğukluğu, aybaşı, itdirseği, kunduracıgöğsü, güvercingöğsü, kafatası, çatıkemiği, soyağacı gibi kelimeler bitişik yazılmalıdır.

Benzetme esasına dayanarak yapılandırılmış tamlamalarda tamlamayı oluşturan kelime olan birinci kelime ikinci kelime anlam değişikliği yarattığı için bitişik yazılmalıdır (18). Alabacak ve başparmak kelimelerinde olduğu gibi, yeleyboyun, çekiçparmak, tüfektetiği, kabakulak, örümcekparmak kelimeleri bitişik yazılmalıdır.

5- Yazılışı benzer olup farklı anlama gelen kelimeler

Türkçeleştirme çalışmaları sırasında daha çok anlamdan hareket edilmiş, dilbilgisi ile ilgili incelikler pek dikkate alınmamış, karışıklık ile dile kazandırılması mümkün olan birçok kelime ziyan olmuş ve harcanmıştır. Yetmezlik ve yetersizlik kelimelerinde de böyle bir durum söz konusudur. Fiilden yapılmış bir ad olan ve nitelik bildiren yeterli terimi önce '-li' eki ile sıfat durumuna getirilmiş, sonra '-lık' eki ile soyut bir ad olmuştur. Yeterlilik biçimine koşut olarak yetersizlik türetilmiş, yetmezli, yetmezlilik biçimlerinden yararlanılmamıştır. Yetmezlik her türlü çabaya rağmen yetememe durumunu anlatırken yetersizlik ise müdahale edilebilir geri dönüşü olan bir yetememe durumudur. 'Kalp yetmezliği söz konusu olduğunda hasta ölüyor ama kalp yetersizliği çeşitli tıbbi müdahalelerle önlenir' şeklinde de ifade edilebilir.

Bazen de içerdikleri ortak sesler yüzünden kullanımda birbirleriyle karıştırılma durumu olabilmektedir. Özgül-spesifik, özgün-orijinal demektir. Örneğin, mongoloid yüz görünümü Down sendromuna özgülken, Y kromozomu mevcudiyeti erkek cinsiyete özgün bir durumdur. Böylelikle birbirine kolayca karışan bu iki sözcüğün karıştırılması durumu bazen yazılarda da kendini göstermektedir. Aynı şekilde etkin: devinimli işleyen, çalışan, etkisi görülen-duyulan, faal-aktif anlamına gelirken, 'Işık tedavisi sarılıkta etkin bir tedavidir.', 'Bir ön enzimin etkin enzim hâline dönüşmesi için' 'Kullanılan ilaçların etkin doz aralığı belirlenmelidir.' şeklinde örneklendirilebilir. Etken ise bir sonuca katkıda bulunan anlamına gelmektedir, 'Etken maddesi farklı ilaçlar olup etkileri aynı olan ilaçlar mevcuttur.' 'Alerjisine polenler etken olmaktadır.' 'Çocukların çoğunun başarısında aile içerisinde gördükleri sevgi ve ilgi etken olmaktadır.' şeklinde örnek verilirken aynı zamanda bir hastalığa sebebiyet veren canlı da etken olarak isimlendirilmektedir: 'Alınmış olan kan kültürlerinde etken *Staphylococcus aureus* olarak tespit edilmiştir' (8).

Bir dilin en büyük düşmanı kurallar çatısının ve iç mantığının tahribatıdır. Bu bakımdan uydurmacılıktan kesinlikle kaçınılması gerekmektedir (29).

Dili bilinçli ve güzel kullanmada gerekli yol doğru kaynak kullanımından geçer. Bu nedenle sözlük ve kılavuz kullanma alışkanlığı edinilmesi büyük önem taşımaktadır. Ülkemizde duyulduğu, işitildiği, görüldüğü anda yabancı terimleri ele alacak, onların Türkçelerini bulmaya çalışacak, önerilen Türkçe karşılığın veya kabul edilen batı kökenli kelimelerin imlasi üzerinde birlik sağlayacak, alanla ilgili bilim adamlarından, dilcilerden oluşan uzman kuruluşlar gerekmektedir (18).

Ekler aracılığıyla sözcük türetmeye elverişli bir dil olan güzel ve zengin Türkçemiz aslında bilim dili olmaya çok elverişliyken yabancı sözcükler ve terimler ile kısırlaştırılmakta ve çirkinleştirilmektedir.

Türkçe terimlerin yüksek öğretimde, uzmanlık tezlerinde ve yayınlarda kullanılması, Türkçe dilbilgisi kurallarına uygun bir kullanım sergilenmesi dilimizin bilim dili olabilmesi ve zenginliğini yitirmemesi açısından çok önemlidir, öncülük ve örneklik teşkil edilmesi gerekmektedir.

Kaynaklar

1. Cankur Ş. Tıp eğitiminde dil: II Eğitim dilinde Türkçe'nin yeri ve geleceği. Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi 2002; 28: 33-5.
2. Pala İ. Türk dili nereden nereye. Journal of Istanbul Kültür University 2002; 2: 47-54.
3. Erkan T. Editörden. Türk Ped Arş 2008; 43: 1.
4. Tıp terimlerine Türkçe karşılık önerileri kılavuzu. Ankara: Türk Pediatri Kurumu Yayınları, 2006: 1-2
5. Baydar T. Ercilasun AB. Türk dili tarihi, Akçağ yayınları, Ankara 2004, 488 s. T. A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi 2008; 36: 307-13.
6. <http://turkoloji.cu.edu.tr/ESKI%20TURK%20DILI/9.php> 18/12/2010 00:22
7. Uzel İ. Türkçe diş hekimliği terimleri üzerine görüşler. Türk Dili Dergisi 2005; 643: 37-46.
8. Zülfiyar H. Dünden bugüne Türkçe. Türk Dili Dergisi 2006; 656: 131-9.
9. Acartürk E, Sansoy V. Önsöz. Kardiyoloji (Yürek Bilimi) Türkçe Terimler Kılavuzu. İstanbul: Karakter Color AŞ, 2008: 1.
10. <http://www.tdkb.org/content/bil%C5%9Fimin-ya%C5%9Fam%C4%B1n-temeli-matematik-ya-da-matematiksizli%C4%9F-bedeli-prof-dr-ayd%C4%B1n-k%C3%B6ksal-tbd-onu> 20.01.2011 23:30
11. Gazi Mustafa Kemal. Geometri. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2007: 49.
12. Balcı. A. Aydın Köksal ile Türk dillerinde ortak bilim sözleri üzerine söyleşi. Türk Dili, Dil ve Edebiyat Dergisi 2010; 705: 218-37.
13. Aktay G. Türk Dil Kurumu ilaç ve eczacılık terimleri sözlüğü. Türk Dili Dergisi 2010; 704: 129-38.
14. Arısoy N. Türkçesi varken. Türk Ped Arş 2010; 45: 73-4.
15. Yavuz H. Alerji ve bağışıklık bilimi hekimlerinin dili. Türk Dili Dergisi 2010; 703: 28-34.
16. İpek B. Türk dilinde vasıta hâli. Türkiyat Araştırmaları Dergisi 2008; 23: 63-97.
17. Sander S. Sağlık bilimleri süreli yayınlarında dil sorunu. Sendrom 2004; 7: 95-7.
18. Zülfiyar H. Dünden bugüne Türkçe. Türk Dili Dergisi 2003; 615: 328-31.
19. Ölmez M. Türkçe'nin ve Türk dillerinin yaşı konusu. Toplum ve Bilim 2003; 95: 62-74.
20. Kazancı G. Tıp Dili ve Türkçe. TTB Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi. 2003; 12: 222-6.
21. Yurdakök M. Tıp dergilerinde dil sorunu. Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi 1997; 40: 593-8.
22. Neyzi O, Bundak R. Büyüme-gelişme ve bozuklukları. İçinde: Neyzi O, Ertuğrul T, (yazarlar). Pediatri. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri, 2009: 89-94.
23. <http://tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=verilst&kelime=tetanos&ayn=tam.08/11/2010.23:19>
24. Bölükbaşı O. Türkçe tıp eğitimi; Eski ama gerçekleşmiş bir hayalin el birliği ile yok edilişi. TTB Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi 2004; 11: 415-7.
25. Aydınöz Ü. Radyoloji dili: temel sorunlarımız. Tanısal ve Girişimsel Radyoloji Dergisi 2003; 9: 5-9.
26. <http://tdk.org.tr/TR/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFA-AF6AA849816B2EF6ADB17BCA15FC4FC.08/11/2010.23:21>
27. <http://tdk.org.tr/TR/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFA-AF6AA849816B2EFB8A15D6B4ADC2B6D.08/11/2010.23:31>
28. Zülfiyar H. Dünden bugüne Türkçe. Türk Dili Dergisi 2007; 666: 516-21.
29. Önal Ç. Dilde Türkçeleşmenin neresindeyiz? Sendrom 2006; 2: 3-4.